

ALBANIJA - DRŽAVA, KI SE VRAČA IZ IZOLACIJE

Jurij Senegačnik

UDK 914.965

ALBANIJA - DRŽAVA, KI SE VRAČA IZ IZOLACIJE
Jurij Senegačnik, Gimnazija Ledina, Resljeva 12, 61000
Ljubljana, Slovenija

Članek predstavlja glavne geografske značilnosti Albanije kot so geološka zgradba, relief, podnebje, rastje, prebivalstvo, razvoj kmetijstva, rudarstvo, industrijo, promet in turizem.

UDC 914.965

ALBANIA - THE COUNTRY RETURNING FROM ISOLATION

Jurij Senegačnik, Gimnazija Ledina, Resljeva 12, 61000
Ljubljana, Slovenia

The article represents some geographical characteristics of Albania: geological structure, relief, climate, vegetation, population, development of agriculture, mining, industry, transport and tourism.

Albanija meri 28 748 km², kar je približno toliko kot Belgija (ali pa poldruga Slovenija), vendar je po številu prebivalcev od Belgije kar trikrat manjša. Podobnost s Slovenijo lahko iščemo v tem, da je dovršen del površja gorat, prebivalstvo pa zgoščeno v nižinah in kotlinah. Država je v tem pogledu zelo podobna svojim balkanskim sosedam Črni gori, Makedoniji in Grčiji.

Albanijo sestavljajo tri velike naravne enote. Prva je **Nizka** ali **Obalna Albanija**. To je blizu 60 km širok pas, ki ga na vzhodu omejujejo ploske hribovske verige. Sestavljajo ga predvsem miocenske usedline. Kar na dveh tretjinah albanske obale na severu in sredini države prevladuje nizek tip obale, ki ga le sem ter tja prekinjajo pečinasti rti in z njimi zavarovani zalivi. Na takšnih mestih sta nastali pristanišči Drač in Vlora. V južni tretjini države prevladuje tip visoke obale. Ta del označujejo tudi kot Albansko riviero.

Druga naravna enota je bolj proti vzhodu ležeče **Albansko predgorje**. Sestavljata ga sorazmerno gosto naseljeni gričevje in hribovje.

Tretja enota je **Visoka Albanija**. Po površini je največja, saj zajema sever, vzhod in jug države. Gorska veriga Dinaridov, ki se vleče vzdolž dalmatinske in črnogorske obale v značilni dinarski smeri SZ - JV, se v Albaniji južno od Drima preusmeri v smer S - J. Ta podaljšek Dinaridov se tu imenuje Albanidi. V južni Albaniji ta gorska veriga ponovno dobi prejšnjo smer SZ - JV in se nadaljuje v Grčijo kot Helenidi. Albanide delimo na notranji in zunanji pas. V notranjem je več metamorfih kamnin kot v zunanjem. Oba pasova sta bogata z rudami. Meja

med njima poteka od juga proti severu po črti Leskovik - Elbasan - Skadar.

Visoko Albanijo sestavljajo predvsem tri velike apneniške verige. Na severu ležijo Severnoalbanske Alpe, ki se raztezajo v smeri JZ - SV. Drugi dve verigi potekata vzporedno z obalo. Na vzhodu je to Korab, na jugu pa albanski Epir. Albanija je izrazito gorska država, saj je njena srednja nadmorska višina kar 708 m, kar je dvakrat več od evropskega povprečja. Najvišja gora je 2751 m visoki Korab v vzhodni verigi na meji z Makedonijo. V Severnoalbanskih Alpah je najvišji vrh M. Jezerce (2694 m), v južni verigi na meji z Grčijo pa M. Gramoz (2503 m). V južnem delu države se nad širokim obalnim pasom pri znamenitem zgodovinskem mestu Berat dviguje masiv M. Tomor z nadmorsko višino 2416 m (1, 5, 8).

V nižjih predelih države je podnebje sredozemsko, v gorati notranjosti pa se zaradi razgibanosti površja pojavljajo velike podnebne razlike. Za obalni pas so značilna vroča in suha poletja ter vlažne in mile zime. V notranjosti postane podnebje bolj submediteransko, z močnejše izraženimi celinskimi potezami. Poletna suša postane krajša, deževni dnevi pogostejši, zime pa bistveno hladnejše in pogosto zelo bogate s snegom. Temperaturne razlike med poletjem in zimo se v notranjosti zelo povečajo. Tipične sredozemske poteze pa se ne zmanjšujejo zgolj v smeri z obale v notrajost, ampak tudi v smeri od juga proti severu in seveda povsod tam, kjer se zaradi vzpetega sveta poveča nadmorska višina. Poletna suša je tako krajša v Skadru na severu kot v Vlora na jugu države. Dolžina sončnega obsevanja

je v Nizki Albaniji kljub zimskemu deževnemu obdobju zelo velika. Na zahodnih obalah in jugozahodno od albanskega Epira je 2600 ur letno, v južnem in srednjem delu notranje Albanije prek 2200 ur, le na goratem severovzhodu pade pod 2000 ur letno. Albanija spada s povprečno julijsko temperaturo od 25 do 26°C med najbolj vroče balkanske države.

Večina ozemlja prejema čez 900 mm padavin. Izjema so le nekatere zatišne lege v zavetju visokih gora (Korca, 659 mm). Največ padavin prejemajo gorske verige, ki zaustavljajo vlažne zračne gmote z zahoda. Vodilno mesto imajo Severnoalbanske Alpe na skrajnem severu države z več kot 3500 mm, temu sledi albanski Epir na jugu z več kot 2500 mm. Jeseni in pozimi pade približno 70 %, spomladi pa komaj 10 % letnih padavin (2, 4, 5, 6).

Raznolikost reliefnih, podnebnih in vodnih razmer se odraža tudi v pestrosti rastlinske odeje in živalskega sveta. Severnoalbanske Alpe so v nas-

protju z golimi dalmatinskimi ali grškimi gorami precej gozdnate in zelene. V Albaniji najdemo več kot 3221 rastlinskih vrst. Med njimi je 32 endemičnih. Rasejo predvsem v visokih gorah. Nekatere od njih predstavljajo reliktno rastje iz ledenodobnega in celo predledenodobnega obdobja. Pri rastju ločimo dva osnovna tipa. Na zahodu od črte Skadar - Leskovik uspeva zimzeleno sredozemsko rastje, ki ga je približno 35 %. Ostalih 65 % predstavlja srednjeevropsko rastje na goratem vzhodu in severu države. Travinje je v severnem in srednjem delu države višje in gostejše kot na jugu (7, 8).

V grobem bi lahko ločili štiri višinske rastlinske pasove. Najnižji je pas sredozemske makije, ki običajno sega do nadmorske višine 200 m. Sledi pas hrastovega gozda. V Severnoalbinskih Alpah leži v tem pasu večina vasi, saj poletja tu niso več tako vroča. Na jugu države v Epiru segajo hrastovi gozdovi celo do gozdne meje. V tretjem pasu se bukev menjava z iglavci. Tu je zlasti v Severno-

Slika 1: Nizko Albanijo sestavljajo kvartarni nanosi in terciarno gričevje. Slika je bila narejena v okolici Kruje na mestu, kjer se nižji svet Nizke Albanije začne dvigovati v Albansko predgorje. (Foto: J. Senegačnik.)

albanskih Alpah in v notranjosti zastopano rastje, ki ga poznamo iz srednje Evrope. Gozdna meja je na višinah od 1700 do 1900 m, najvišje pa se povzpne do 2100 m. Četrtri in obenem najvišji je pas gorskih pašnikov, ki je najobsežnejši v najvišjih delih države (4).

Naravno okolje je bilo v Albaniji podvrženo številnim degradacijskim vplivom. Obalna močvirja, ki so bila vzrok malariji, so uspešno izsuševali, s tem pa uničili življenjski prostor številnih rastlinskih in živalskih vrst. Zelo pogubni so bili učinki industrializacije stalinističnega obdobja. Problematiko varstva okolja so tedaj seveda povsem zanemarjali. Izgradnja velikanskega metalurškega kompleksa z zastarelo kitajsko tehnologijo v Elbasanu je za tamkajšnje okolje pomenila pravo ekološko katastrofo. K sreči so tam proizvodnjo že pred nekaj leti praktično povsem zaustavili, tako da se je stopnja prizadetosti do danes že močno zmanjšala.

Albanija Enverja Hoxhe pa je vseeno pokazala

določeno skrb za varstvo narave z ustanovitvijo šestih narodnih parkov. Skupaj merijo okrog 18 000 ha. Ležijo večinoma v bolj odmaknjenih in gozdnatih predelih države. Narodni park Divjaka je na obalah Jadranskega morja med ustji rek Shkumbinit in Seman, narodni park Thethi pa je izrazito gorski. Leži v Severnoalbanskih Alpah v višini med 610 in 2700 m. Podoben značaj ima tudi narodni park Lura. V bližini Tirane je narodni park Daiti, v bližini Korce pa narodni park Drenova. V hribovitem svetu nad visoko obalo na jugu države je narodni park Llogara (7).

Albanija ima veliko ribjega bogastva. To velja tako za njeno morje kot za jezera in reke v notranjosti. Med 260 vrstami rib so zastopane vse vrste, ki jih najdemo v Sredozemskem morju. V bližini obale so predvsem sardele, skuše, tune in jegulje. Za reke v notranjosti je značilna postrv. Posebnost predstavljajo ribe v velikih jezerih v notranjosti. Najbolj znana je ohridska postrv, ki ji po albansko

Slika 2: Mesto Leskovik ima izredno slikovito lego sredi divjih gora jugovzhodne Albanije. Tu poteka meja med notranjimi in zunanji Albanidi. (Foto: J. Senegačnik.)

rečejo koran.

Večina albanske obale je ob Jadranskem morju, le majhen del južno od Otrantskih vrat pa ob Jonskem morju. Pomemben del vodovja predstavljajo velika jezera. Državne meje potekajo po treh največjih in najpomembnejših balkanskih jezerih: Skadarskem, Ohridskem in Prespanskem jezeru. Največje je Skadarsko jezero (Liqueni i Shkodres), ki meri 368 km². Razteza se 40 km v smeri SZ - JV. Široko je največ 15 km. V povprečju je globoko okrog 10 m, največja globina pa sega do 44 m. Najgloblje jezero na Balkanu je Ohridsko jezero (Liqueni i Ohrit), ki sega do globine 310 m. Njegova površina je 347 km². Jezero je tektonskega nastanka in je zelo bogato z ribami. Tektonskega

nastanka je tudi Prespansko jezero (Liqueni i Prespes). V visokih gorah je nekaj jezer ledeniškega nastanka. Najlepši in najbolj znani sta jezera Lura in Martanesh (1, 4, 7).

Albanske reke zaradi majhnosti države niso posebno dolge. Izgradnja velikih zaježitvenih sistemov (predvsem na Drimu) je ponekod povsem spremenila njihove doline. Večinoma reke ne presegajo dolžine 200 km.

Preglednica 1: Dolžine albanskih rek in površine porečij (4).

Reka	Km	Km ²
Drim (samo v Albaniji)	280	5850
Seman	253	5980
Vjosa	236	4350
Shkumbin	145	2368
Mat	104	2498
Erzen	89	779
Ishem	69	631
Buna (Bojana) s Skadarskim jezerom	44	1613

Na podlagi geološke zgradbe, površja, podnebja, rastja in vodovja lahko v Albaniji ločimo pet glavnih naravnogeografskih regij (7):

- Severno gorovje (Krahina Malore Veriore),
- Osrednje gorovje (Krahina Malore Quendrore),
- Pas kotlin,
- Južno gorovje (Krahina Malore Jugore) in
- Zahodno nižavje z obrobim gričevjem (Ultesira Perendimore).

Albanija je imela ob zadnjem popisu prebivalstva (2. 4. 1989) 3,2 milijona prebivalcev. V času, ko je gibanje za demokratizacijo načelo dolgoletno diktaturo, se je začel tudi množičen beg iz države. To se je dogajalo predvsem v letu 1990. Simboličen pomen so imele prve demokratične večstrankarske volitve marca 1991, vendar se je beg iz države nadaljeval tudi po tem datumu in traja v nekoliko zmanjšanem obsegu še danes. Državo je tako (večinoma ilegalno) zapustilo nekaj stotisoč ljudi. Točnih podatkov o tem eksodusu ni na voljo. Po nekaterih neuradnih in nepreverjenih ocenah naj bi bilo število teh emigrantov že blizu 500 000.

Slika 3: Apneniške Severnoalbanske Alpe na skrajnem severu države zaradi svoje geološke sestave v marsičem spominjajo na naše Alpe. Poselitev je tu izredno redka. Na sliki vidimo eno najvišjih samotnih kmetij. (Foto: J. Senegačnik.)

Število prebivalcev je med letoma 1979 in 1989 poraslo za približno 590 000, kar znaša 22,8 %.

Preglednica 2: Razvoj števila prebivalcev v Albaniji v tisočih (2).

Leto	Število vseh prebivalcev	Število moških	Število žensk
1969	2068,1	1062,5	1005,6
1979	2590,6	1337,4	1253,2
1985	2957,4	1526,0	1431,4
1989	3182,4	1638,9	1543,5
1990	3255,9	1674,3	1581,6
1992	3356,0	ni podatkov	

Preglednica 3: Število in delež podeželskega in mestnega prebivalstva Albanije v tisočih in % (8).

Leto	Podeželsko prebivalstvo		Mestno prebivalstvo	
	število	delež	število	delež
1969	1417	68,5	651	31,5
1985	1928	65,2	1029	34,8
1989	2053	64,5	1130	35,5

Povprečni naravni prirastek za to obdobje je 2,1 promila, kar predstavlja najvišjo vrednost v Evropi. Deseteletje prej (od leta 1969 do leta 1979) je bil naravni prirastek še za malenkost višji (2,3 promila). Tako visok naravni prirastek je rezultat več dejavnikov. To so predvsem zmanjšana smrtnost zaradi izboljšanja zdravstvenih razmer, pronatalitetna politika tedanjih oblasti in tradicionalen način življenja, v katerem je velika družina ena od najizrazitejših prvin. Razmerje med moškim in ženskim delom prebivalstva je bilo pri zadnjem popisu 50,7 proti 49,3. Rodnost se je zmanjšala s 34,8 promila v razdobju med letoma 1965 in 1970 na 24,0 promila v razdobju med letoma 1985 in 1990. V istem časovnem razmaku se je smrtnost zmanjšala s 7,7 promila na 3,9 promila. Verjetnost trajanja življenja se je med letoma 1965 in 1966 ter 1987 in 1988 dvignila za moške s 65 na 69 let in za ženske s 67 na 75 let.

V Evropi bomo težko našli državo, kjer bi še danes toliko prebivalstva živelo na podeželju. V dvajsetletnem razdobju med letoma 1969 in 1989 se je delež mestnega prebivalstva povečal le za 4 %. To si lahko tolmačimo s tem, da je bilo naraščanje števila prebivalstva še posebej veliko prav v podeželskih naseljih. Na drugi strani je to tudi odraz državne politike, ki očitno ni želela preveč širiti obstoječih mest.

Absolutno število zaposlenih oseb se je v razdobju med letoma 1970 in 1985 povečalo za približno 55 %, pri čemer pa se je delež zaposlenih povečal le za malenkost (od 42,2 % v letu 1970 na 45,9 % v letu 1985). To si lahko razlagamo z večjim številom novorojenih in z daljšim izobraževanjem mladih.

Slika 4: Tovarna umetnih gnojil v Lacu kljub svoji zastareli in povsem dotrajani tehnologiji še vedno obratuje. Odkar so zaprli metalurški kombinat v Elbasanu, predstavlja ta tovarna največji ekološki problem v državi. (Foto: J. Senegačnik.)

Pri tem seveda ostajajo razlike med spoloma. Delež zaposlenih moških se je v tem razdobju dvignil od 50,0 % na 53,5 %, delež zaposlenih žensk pa od 34,2 % na 38,1 %. Povečanje je bilo tako bolj izrazito pri ženskah. Ženske so leta 1985 predstavljale kar 41 % vseh zaposlenih. Tedaj je bilo zaposleno praktično vse za delo sposobno prebivalstvo. Seveda pa so to le uradne statistike, ki so zelo podobne tedanjim statistikam zaposlenosti v drugih vzhodnoevropskih državah. Brezposelnosti po uradnih podatkih ni bilo. Po padcu prejšnjega režima in velikih političnih in družbenih spremembah, ki so sledile, se je pokazalo pravo stanje. Brezposelnost je začela skokovito naraščati in je danes verjetno najvišja v Evropi. Žal zanesljivejših podatkov o tem ni na voljo. Vsak tuji obiskovalec albanskih mest lahko danes že ob prvem bežnem obisku te države ugotovi, da je zlasti v mestih goratega dela države velik del za delo sposobnega prebivalstva dobesedno "na cesti". V nekaterih

krajih brezposelnost presega polovico vsega za delo sposobnega prebivalstva.

Pred spremembo sistema je bila večina zaposlena v primarnem sektorju (poljedelstvo in gozdarstvo, nekaj tudi ribištvo). Delež zaposlenih v primarnem sektorju se je v razdobju med letoma 1960 in 1988 zmanjšal s 55,6 % na 51,7 %. Zaradi naraščajoče industrializacije se je povečal delež industrijskega prebivalstva s 15,1 % na 22,9 %, kar je Albanijo glede stopnje industrializacije še vedno uvrščalo na rep evropskih držav. Delež zaposlenih v gradbeništvu se je v tem razdobju zmanjšal z 11,4 % na 7,0 %, v trgovini pa s 5,9 % na 4,8 %. Na drugi strani je narasel delež zaposlenih na področju prometa in komunikacij z 2,0 % na 2,9 %, v kulturi s 3,4 % na 4,5 % in v zdravstvu od 2,7 % na 2,9 %, delež zaposlenih na drugih področjih pa se je istočasno zmanjšal od 3,9 % na 3,3 % (8). O današnjem stanju ni na voljo nobenih zanesljivejših podatkov, saj se razmere iz dneva v dan spreminjajo. Z gotovostjo

Slika 5: Gjirokastra v južni Albaniji je poleg Berata najlepše ohranjeno starodavno mesto. Zato ne preseneča, da ga je v zaščito vzel tudi UNESCO. (Foto: J. Senegačnik.)

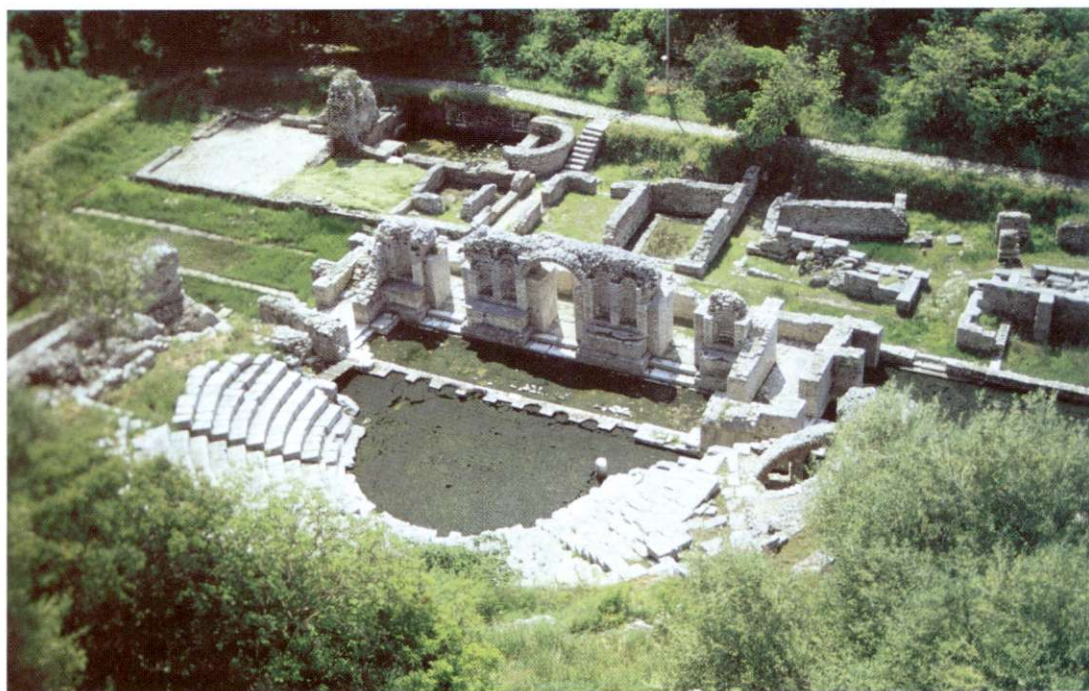

lahko trdimo, da je največja armada brezposelnih nastala iz vrst industrijskega delavstva. Veliko izmed njih si išče vsakodnevni zaslužek z raznovrstnim preprodajanjem "na cesti". V središčih mest lahko tako vsak dan srečujemo pravo armado uličnih prodajalcev. Ker vprašanje lastništva zemlje še ni dokončno urejeno (zakon o lastninjenju zemljišč še čaka na sprejem v parlamentu), zaenkrat ni opazno vračanje ljudi nazaj v primarni sektor.

Albanija je ena od narodnostno najbolj enotnih držav v Evropi. Po popisu prebivalstva leta 1983 je bil delež Albancev kar 96,7 %. Leta 1989 se je ta delež še povečal na 98 %. Albanci se kot narod delijo na dva dela. Na severu živijo Gegi, na jugu pa Toski. Razlika med njimi je zgolj v dialektu. Poleg njih naj bi v državi živelo še 1,9 % Grkov (59 000), vseh ostalih pa naj bi bilo 6000 ali 0,2 %. Seveda pa se tudi v Albaniji dejansko stanje glede številčnosti manjšin razlikuje od uradnih števil. Največja nealbanska skupnost v državi so Grki,

sledijo jim Cigani, manjši skupini Vlahov in Makedoncev ter manjša skupnost Armencev. Tu so tudi neposredni potomci Turkov. Manjša židovska skupnost se je leta 1991 odselila v Izrael. Manjše skupine Črnogorcev in Srbov na severu države so ob spremembi režima zapustile državo.

Najpomembnejša in najštevilčnejša manjšina so Grki, ki živijo na jugu države. Sami zase trdijo, da so tu avtohtoni od antike dalje, medtem ko Albanci pravijo, da so jih sem pripeljali Turki kot delovno silo. Albanske oblasti trdijo, da jih je okrog 40 000, grške oblasti pa njihovo število ocenjujejo na več kot 100 000. Nekatere današnje grške iredentistične organizacije navajajo celo število 200 000. Grki živijo na jugu države v okolici Sarande in Gjirokastru, ob južni obali do Vlore, v okolici Korce, najdemo pa jih tudi v Tirani in drugih večjih mestih. Pravoslavno grško prebivalstvo je bilo v času diktature podvrženo hudemu verskemu in narodnostnemu zatiranju. Po padcu režima se je grška

Slika 6: Na skrajnem jugu Albanije, tik ob grški meji je eno od najpomembnejših arheoloških najdišč v Albaniji in na celotnem Balkanu. Kraj se imenuje Butrinti, Albanci pa ga včasih imenujejo tudi Buthrot. Na sliki je grško gledališče. (Foto: J. Senegačnik.)

skupnost na novo organizirala in ima danes v državnem parlamentu dva predstavnika. Grška manjšina je postala v zadnjem času zelo vroče vprašanje v odnosih med Albanijo in njeno sosedo, saj med Grki na obeh straneh meje obstajajo težnje po priključitvi južnega dela države h Grčiji. Številčnost grške manjšine se je v zadnjih letih po demokratizaciji verjetno precej zmanjšala prav zaradi množičnega odseljevanja v matično domovino.

Okrog Korce na jugovzhodu živi okrog 50 000 Vlahov, ki govorijo romanski jezik, zato jih imenujejo tudi Aromuni. So najbolj tipični predstavniki pastirskega načina življenja na Balkanu, saj se preživljajo s čredami ovac in koz. Tu lahko iščemo tudi vzroke za to, da jih politična represija v prejšnjem sistemu ni zadela tako močno kot Grke. V zadnjih letih so okrepili svoje kulturne stike z Bukarešto in Vlahi v sosednjih balkanskih državah.

Nepoznano je natančno število ciganskih prebivalcev. V vseh večjih mestih imajo svoje četrti. Skupaj naj bi jih bilo blizu 100 000. V okolici Peshkopija in tudi bolj na jugu, v okolici Ohridskega jezera živi okrog 10 000 do 15 000 Makedoncev. V Tirani in Vlari živi tudi nekaj Armencev, ki pa predstavljajo tipično mestno skupnost, usmerjeno v nekatere značilne poklice, kot je na primer zdravniški (7).

Albansko prebivalstvo je v verskem pogledu zelo raznoliko, kar je posledica burne zgodovine. Od 14. stoletja dalje je islam začel izpodrivati krščanstvo. Ker je bilo lastništvo posesti dovoljeno le muslimanom, je že v 17. stoletju več kot polovica prebivalstva prestopila v muslimansko vero. V grobem naj bi bila današnja podoba sledeča: 65 % muslimanov, 19 % katoličanov (zlasti na severozahodu okrog Skadra) in 20 % pravoslavnikov, ki se delijo na pravoslavne Grke in vernike avtokefalne pravoslavne albanske cerkve. Med muslimani je

Slika 7: Vsa Albanija je posejana z nešteti bunkerji. Izdelovali so jih v tovarni in jih potem razvažali po terenu in tam sestavljali. Zato jih najdemo le v dveh velikostih. Na sliki vidimo primerke manjše velikosti na Albanski rivieri. V tej dimenziji je zgrajena večina vseh bunkerjev. (Foto: J. Senegačnik.)

močno razširjena posebna Bektaševa sekta z okrog 100 000 člani, ki je precej neodvisna od naukov sunitov ali šiitov. Razširjena je zlasti v južni Albaniji in v Tirani. Ustanovil jo je Perzijec Haji Bektash Veli, ki je umrl leta 1338. V srednji Albaniji prevladujejo suniti. Vsa verstva so bila v Albaniji Enverja Hoxhe preganjana kot v nobeni drugi državi na svetu. Največje preganjanje se je začelo leta 1967. Zaprli so vse mošeje in cerkve ter spremenili njihovo namembnost. Po zadnji uradni podatkih iz leta 1980 je bilo 74 % ateistov, 21 % muslimanov in 5 % kristjanov. Po demokratizaciji leta 1990 je delovanje verskih skupnosti spet svobodno, vendar svežih podatkov o današnji verski sestavi ni na voljo (7, 8). Opaziti pa je moč pravo eksplozijo prireditve verskega značaja, kar je zaradi dolgoletnega brutalnega zatiranja religije razumljivo.

Med gospodarskimi dejavnostmi je kmetijstvo do zadnjega ohranilo zelo pomembno vlogo, čeprav

je dosedanji sistem državnega in združnega kmetijstva ob prehodu na tržno gospodarstvo skoraj povsem razpadel. Nekatere kmetijske površine, ki so jih do spremembe sistema leta 1990 še obdelovali, so v sedanjih gospodarskih razmerah enostavno opustili. Vzrok temu je nerazčiščeno vprašanje lastništva in tudi zanašanje na tujo humanitarno pomoč.

Leta 1988 je kmetijstvo dajalo 31,5 % narodnega dohodka, medtem ko je bil leta 1950 ta delež kar 74,2 %. Pred vojno je bilo kmečkega prebivalstva kar 89 %! Skupno je bilo leta 1988 590 000 ha (21 %) kmetijskih zemljišč namenjeno ornim površinam, 124 000 ha (4 %) trajnim kulturam, 403 000 ha (14 %) travnikom in pašnikom, 417 000 ha pa namakalnim površinam. Kolektivizacija v kmetijstvu je bila zaključena leta 1967. Že leta 1971 so ustanovili pridelovalne zadruga "višjega tipa", pri katerih je država veliko prispevala v obliki nepovratnih sredstev in tako postala njihov solastnik.

Slika 8: Velik del verskih zgradb vseh treh religij ni preživel vladavine Enverja Hoxhe. Spreminjali so jih v skladišča, športne dvorane in podobno, ali pa enostavno podrli. Pravoslavna cerkev svetega Nikolaja (Shenkolle) v odmaknjenem gorskem kraju Voskopoja je ena od redkih, kjer so stare freske preživele do današnjega dne. (Foto: J. Senegačnik.)

Od 420 zadrug leta 1983 je bilo takšnih "višjega tipa" že 41. Leta 1989 je še pred spremembo sistema v kmetijstvu že prišlo do določene liberalizacije, kar je močno dvignilo stalež živine. Mehanizacija v kmetijstvu se je v razdobju med letoma 1960 in 1982 sicer uradno povečala za sedemkrat, vendar država danes kljub temu modernejših kmetijskih strojev nima. Albanija bi glede na svoje zmožnosti lahko prehranila svoje prebivalstvo.

Pomemben poljedelski pridelek je pšenica. Leta 1988 so jo pridelali 589 000 t (3,1 t/ha). Tedaj so pridelali tudi 306 000 t koruze (3,7 t/ha). Drugi pomembni kmetijski pridelki so krompir, olive, paradižnik, grozdje, sladkorna pesa, jabolka in tobak. Slednji ima velik pomen pri albanskem izvozu.

Živinoreja, ki je pomembna zlasti v goratih delih države, daje približno tretjino vse kmetijske proizvodnje. Zaradi zaprtih državnih meja so morali selilne oblike živinoreje spremeniti v stacionarne. Z vzrejo bolj produktivnih pasem in izboljšanjem krmne osnove z ovsom in koruzo se je stalež živine močno povečal. V letu 1988 so tako gojili 672 000 govedi, 1,4 milijona ovc in 214 000 prašičev. Še vedno je bila pomembna tudi kozjereja (679 000 koz), čeprav je bila že v upadanju. Poleg tega je bilo v Albaniji tudi sorazmerno veliko število konj, mul, oslov in tudi kokoši (6 milijonov).

Še pred nekaj leti je bilo okrog 36 % albanskega površja pod gozdovi, kar je za sredozemsko državo precej visok delež. V razdobju med letoma 1983 in 1987 so v povprečju posekali 2,3 milijona m³ lesa. Večino so porabili za lastne potrebe, tako da ga je šlo v izvoz le malo (3, 8, 9, 10).

Več kot dve tretjini ujetih rib izvirata iz morja. To so predvsem sardele, slaniki, polenovke in brancini. V razdobju med letoma 1983 in 1987 se je ujeta količina rib povečala za 39 % (na 8443 t). V zadnjih letih je nekoliko nazadoval ulov sladkovodnih rib v Skadarskem, Ohridskem in Prespanskem jezeru ter v akumulacijskih jezerih. Albanija ima večinoma manjše ribiške ladje. Samo dve sta večji (nad 100 BRT).

Država je bogata z rudnim bogastvom. Po izkopu kromove rude je na tretjem mestu na svetu, po izvozu pa celo na drugem. To rudo najdemo v številnih krajih (Alarupi, Bulquiza, Kukës, Shebenik -

Pogradec, Komi, Batra in Tropoja). Njene zaloge ocenjujejo na 20 milijonov ton. Imajo tudi velike zaloge bakra (Kurbesh), niklja, železa, boksita, kamene soli, gipsa in rjavega premoga. V osemdesetih letih je pomen premoga porasel, tako da so izkop povečali na 2,2 milijona ton. Načrpali so tudi več nafte, ki predstavlja enega od najpomembnejših izvoznih artiklov. Albanija je bila v zadnjih štiridesetih letih energetsko samozadostna. Viške energije so lahko celo izvažali. Njihova energetika temelji na velikem vodnemu potencialu, pa tudi na premogu, nafti in zemeljskem plinu. Leta 1970 so iz hidrelektarn dobili polovico električne energije, do leta 1986 pa se je ta delež povečal že na 88 %. Hidroelektrarne so tedaj dajale 3,4 milijarde kWh, termoelektrarne pa 480 milijonov kWh. Zaradi velikih suš je proizvodnja električne energije na hidrolektrarnah obdobjno ogrožena.

V času pred 2. svetovno vojno je bila Albanija najbolj nerazvita agrarna država v Evropi. Razen nekaterih manjših obratov in delavnic v državi sploh ni bilo industrije. Ta se je začela razvijati šele po vojni. Hitrejša industrializacija se je s kitajsko pomočjo začela po letu 1962. To velja predvsem za živilsko (mlečni proizvodi, olivno olje, tobak) in tekstilno industrijo ter proizvodnjo gradbenega materiala. Poleg številnih manjših tovarn so v šestdesetih letih nastali tudi nekateri večji obrati (rafinerije nafte, kemične tovarne, tovarne cementa in gnojil). Za albansko gospodarstvo je bil pomemben tudi razvoj strojne industrije. Sčasoma so z lastno proizvodnjo pokrili 40 % svojih potreb po strojih in nadomestnih delih. Med obrati kemične industrije je treba omeniti tovarno superfosfata v Lacu in tovarno dušika v Fieru, ki so ju namenili oskrbi kmetijstva z umetnimi gnojili. Kljub novemu kombinatu za predelavo nafte v Ballshu je proizvodnja naftnih derivatov v osemdesetih letih stagnirala. Rafinerijo nafte so zgradili tudi v Ceriku. Pred spremembo sistema so med pomembnejše tovarne v državi spadali še tekstilna kombinata v Tirani in Beratu, tovarna traktorjev v Tirani, tovarna papirja v Lezhi, tovarni žarnic in konzerv v Vlora, tovarna električnih napeljav v Skadru, tovarna bakrenih izdelkov v Rubiku ter tobačni tovarni v Draču in Skadru. Danes so številne od teh tovarn močno zmanjšale proizvodnjo, ali pa so jih povsem zaprli (8). Tuj kapital agre-

sivno vdira v državo. Čez nekaj let bo podoba industrije v Albaniji verjetno neprepoznavno spremenjena.

Albansko prometno omrežje je v zelo slabem stanju. Vzroke za to je treba iskati tudi v neugodnih naravnih razmerah. Leta 1988 je bilo v državi okrog 7200 km cest, od katerih je bilo 38 % asfaltiranih. Seveda je kakovost teh asfaltiranih cest izredno slaba. Veliko odmaknjenih vasi še danes sploh ni dosegljivih z vozili. V državi so bila dovoljena le službena vozila. Osebnih avtomobilov v zasebni lasti niso poznali. Sedaj je to dovoljeno in državo so preplavili z večinoma rabljenimi avtomobili iz zahodnoevropskih držav. Glede na to, da celotno prebivalstvo nima vozniške tradicije, je vozniška kultura na zelo nizkem nivoju. Čeprav danes za tuje avtomobiliste ni nobenih ovir, se obiska Albanije z osebnim avtomobilom ravno zaradi slabe prometne varnosti ne priporoča.

Prvo železnico so zgradili šele leta 1947 (Drač - Peqin). Do leta 1988 se je dolžina železnice povečala na 673 km. Povezavo z evropskim železniškim omrežjem so vzpostavili šele leta 1986, ko so odprli železnico Skadar - Titograd. Danes je ta železnica ponovno zaprta. Ponekod so železniške tračnice celo odstranili. Tovorni promet poteka v glavnem po cestah. V letu 1988 so po njih prepeljali 76 milijonov ton tovora, po železnici pa le 7,6 milijona ton. Osebni promet poteka v glavnem z avtobusi. Najpomembnejša albanska luka je Drač, druga pomembna pristanišča pa so Vlora, Saranda in Shengjin. Država ima 20 trgovskih ladij s prek 100 BRT. Sredi leta 1992 je bila ustanovljena avstrijsko - albanska letalska družba Albanian Airlines, ki ima redne polete v München, Rim, na Dunaj in v Zürich. S Tirano ima redno letalsko zvezo tudi slovenska družba Adria Airways.

Turizem se je začel razvijati šele po 2. svetovni

vojni. Leta 1955 so ustanovili trgovsko turistično podjetje Albturizmi, ki se je ukvarjala s sprejemanjem gostov v hotelih in turističnih domovih v najbolj privlačnih delih države. Tujci so lahko državo obiskovali le v skupinah. Zaradi zaprtosti države je bil obisk tujih turistov zelo majhen. Albanija ima za razvoj turizma ugodne naravne možnosti, vendar se ta kljub demokratizaciji še nekaj časa ne bo mogel razviti v večjem obsegu. Turistične infrastrukture, ki bi bila primerna za tuje turiste, je namreč v državi izredno malo. Kampov na primer še sploh ne poznajo. Brez dvoma pa je ravno Albanija tista evropska država, ki je zaradi svoje dolgotrajne osame ostala najbolj nedotaknjena od kvarnih vplivov množičnega turizma (7, 8).

1. *Albania. People's socialist republic of Albania.* 8 Nentori. Tirana 1988.
2. *Albanien 1993. Laenderbericht. Statistisches Bundesamt. Wiesbaden 1993.*
3. *Alla, I., Rrakacoll, Z. 1991: Landwirtschaft und Umweltproblematik in Albanien. Südosteuropa Mitteilungen 2/1991.*
4. *Braun, R.R. 1990: Albanien. Reise Handbuch und Landeskunde. Augsburg.*
5. *Grothusen, K.D. 1993: Albanien. Südosteuropa Handbuch. Band VII. Gottingen.*
6. *Meister, A. 1990: Albanien - das nahe, ferne Land. Reise in unbekannte Europa. München.*
7. *Pettifer, J. 1994: Albania. Blue Guide. London, New York.*
8. *Rehder, P. 1993: Das neue Osteuropa von A - Z. München.*
9. *Schmitz, H. 1991: Die Sozialistische Volksrepublik Albanien - ein sozialistisches Entwicklungsland? Praxis Geographie 5/1991.*
10. *Töpfer, H. 1991: Kultivierungsmassnahmen in der albanischen Landwirtschaft. Erdkunde 4/1991.*